

A TURÁNI ESZME KIALAKULÁSA

IRTA: CSAPODY CSABA

A túlhajtott nacionalizmus, — mely különösen napjainkban lép fel mind agresszívebben és lassankint minden értéket csak *egy* elképzelt és trónraemelt «race» látószögéből néző fajmádattá alakul — már sok helyen kialakította saját mitologikus őstörténetét. A 19. század eleje óta mind erősebben fellépő nemzeti gondolon kívül a demokratikus eszmék érvényrejutása játszott ebben szerepet. Ezóta ugyanis a szűk látókörű és fél-művelt átlagember egyszerre kezdte érezni, hogy az ő szava éppen annyit nyom, mint bárki másé, hogy ő választópolgár, aki saját belátása szerint intézi a nemzet sorsát, tehát feljogosítva érezte magát arra is, hogy kialakítson egy saját, kispolgári történelmi és politikai felfogást. A liberalizmus és demokrácia álmaiban ringatózva a realitások iránt való utolsó érzékét is elvesztette. A tudományok pedig mindinkább bezárkózva a könyvtárak és levéltárak falai közé, önmagukba fordult életet éltek és nem gondoskodtak a nagyközönség szellemi életének irányításáról. Még a művelt nagyközönség is befejezettnek tartotta a maga történelmi kultúráját azzal, amit hazafias szellemű középiskolai oktatásából merített, a sajtó hatása alatt mindinkább átszínezve politikai frázisokkal; ez utóbbiak alkották az alsóbb rétegek egyedüli szellemi táplálékát ezen a téren.

Nem csoda tehát, hogy az öndicsőségüket legyezgető nemzetek nemzeti génuszukat oly magasra emelték, hogy elfelejtették önmagukat reális színben látni és nemcsak más nemzeteket sujtottak megvetésükkel, hanem saját multjukat is teljesen hamis színben kezdték látni. Akár az árja faj mindenekfölött való kiválóságát hirdették, akár pánszláv vagy dákoromán álmokat álmodtak, akár pedig turanizmus a felfogás neve, a gyökér közös. A különbség csak az, hogy míg más nemzetek megtalálták a lelkesítő mesevilágot saját történelmi multjukban, addig a mi turanistáink önbizalomhiányból és a nemzet gyöngeségét érezvén, idegen ajtókhöz mentek kopogtatni, más népek multjában keresték az eszközt a magyarság feldicsőítésére, pedig a magyar történelem dicsősége erre nem szorult rá. Lealacsonyították a magyarságot sokszor egészen műveletlen, sokszor pedig, bár nagy, de tőlünk diametrálisan különböző, ránk nézve érthetetlen kultúrák szerény tagjává. Nem is említve azt, hogy a turanizmus a legirrealisabb valamennyi hasonló szemlélet közt, mikor el akarja hitetni önmagával, hogy a — szerintük megalakulandó — hatszázmilliós turáni világszövetség szellemi és politikai vezetői mi leszünk és ez erejét a mi politikai érdekeink megvalósítására fogja szentelni.

Szükséges volt ezt előrebocsátanunk, mert a köztudatba kezd befészkelődni az a tudat, hogy a turáni gondolat valami ősi hagyomány, mely az egész magyar történelmen áthúzódik, a vér szava, mely hol erősebben, hol gyöngébben, sokszor csak a hamu alatt pislákolva, de mégis döntően befolyásolta nemzetünk életét. A nyugati és keleti magyar ellentétét szeretik ebben sokszor felfedezni és visszavetíteni ezer évre. A történelem nemismerése vagy félreismerése vezet arra, hogy sokszor még egészen jóindulatú irodalmi termékek és tudományos munkák is valami tragikus kettősséget látnak a nemzet életében, mely európai történetünk kezdete óta átok módjára üldöz bennünket. E felfogás szerint a magyarság nem tudott szintézist alkotni saját értékei és az európai keresztény műveltség közt, hanem válaszút elé került: vagy a nemzeti sajtóságokat áldozza fel, vagy a keresztény kultúrát. Ettől a kettősségtől nem is tud szabadulni. A keleti magyarság választotta az előbbinek megőrzését, a nyugati az utóbbiét és

emiatt egymással állandó harcban élt : pogánylázadásokat, német- és törökpárti magyarságot, kuruc-labanc ellentétet ez a mozgatóerő hozott létre.

Nézzünk szemébe ennek a gondolatnak. A történelem mást mond, mint ezek a romantikus elképzelések. A valóság az, hogy a magyarság már a honfoglalás előtt érintkezett európai népekkel, kezdett megismerkedni a kereszténységgel, műveltségi foka is alkalmassá tette az új környezetbe való beilleszkedésre és az állandó letelepedésre. Különben is a magyarság finn-ugor eleme békés népből vált török keveredés által harcias nomád néppé, de ez a nyugati ogur törökség, melyhez a törökös magyar elem tartozott, távolról sem volt oly harcias társadalom, mint a húnok oguz töröksége. Mai hazájukban keresztény szláv és egyéb elemekkel keveredtek, ami még inkább növelte fogékonyaságukat. Jellemző, hogy a kalandozások korából adatunk van arra, hogy a vezérek korbáccsal kezükben hajtják várostromokra harcosaikat, tehát a nép nagy tömegének már nem volt inyére az állandó hadi foglalkozás. Bizonyíték állításaink mellett az, hogy a kereszténységre való áttérés és a nyugati minták szerint való berendezkedés oly gyorsan megtörtént. A Vata-féle pogánylázadás is már elsősorban az adók elleni küzdelmet írta zászlajára, tehát nem is tisztán vallási jellegű volt. Egészen rövid ideig tartó zavarok után I. Endre, ki a pogányok segítségével foglalta el trónját, idegen segítség nélkül, a magyarságra támaszkodva állítja vissza a dolgok korábbi rendjét. A legjellemzőbb nemzetünk átalakulására Szent László kora, mikor a keresztény magyarság vívja dicsőséges harcait a ma testvérekül feltüntetni szeretett besenyőkkel és kúnokkal. Ebben a korban, alig fél századdal Szent István halála után találjuk az utolsó törvényes intézkedést a pogányság végső nyomai ellen, 1092-ből ; Szent László I. törvénykönyve 22. cikkében intézkedik, hogy «Aki a pogány szertartás szerint mutat be áldozatot kutaknál vagy fáknál, forrásoknál és kőszikláknál, bűnét egy ökrön váltsa meg». A rendelkezés igen enyhe, ha meggondoljuk, milyen szigorúan büntették ekkor az egyéb bűnöket, ez is mutatja, hogy a pogányság akkor már nem jelentett komoly veszedelemet.

A magyarság époly jó keresztény és nyugati népnek érezte ekkor már magát, mint bármely nyugati társa és erősen érezte a különbséget, mely déltől és kelettől elválasztotta, állandó harcban élve a balkáni schismaticusokkal és a pogány «turáni» szomszédokkal. *Hóman* mutatott rá a Magyar történet második kötetében, hogy «[IV.] Béla 1252-ben IX. Gergelyhez intézett levelében még a tatárokkal egysorban, a magyarságot is magában foglaló nyugati kereszténység vad ellenségeként emlegette Attilát».

Azt lehetne ellenevetni mindennek, hogy lehet, hogy a vezető rétegekre áll az, amit eddig mondtunk, de a nép nagy tömege bizonyosan másként érzett és csak emlék nem maradt róla, mert a fennmaradt források mind az uralkodó osztály köréből kerültek ki. Megfelelkeznek azonban ezek arról, hogy a középkorban az ilyesmi teljes lehetlenség, mert a hit tisztaságán akkor annyira őrkdtek, hogy minden hitellenes áramlattal szemben azonnal felléptek, példa a bogumil eretnkséggel folytatott hosszú harcok éppen a magyarság segítségével. Mennyivel valószínűlenebb, hogy törvényeink ne intézkedtek volna a még esetleg fennmaradt pogány törekvésekkel szemben. Bizonyítja ezt az is, hogy mikor a tatárjárásokozta elvadás és a pogány kúnok betelepítése folytán ismét gondokat okoz a pogányság, legott szigorú intézkedéseket léptetnek életbe a terjedő veszedelemmel szemben. Ekkor tagadhatatlanul jelentkeznek némi turáni gondolatok, amire ismét *Hóman* hívta fel a figyelmet az említett helyen. Ennek oka nagymértékben az volt, hogy a magyarság a tatárokkal szemben sehonnan segítséget nem kapott. Ennek azonban semmi maradandó hatása nem volt, nem túlságosan hosszú idő múlva — bár erős kulturális visszaesés után —, de az Anjouk erőskező uralma alatt minden visszajutott a régi kerékvágásba. Talán joggal tulajdoníthatunk szimbólikus jelentőséget annak, hogy az egyetlen Magyarországon fennmaradt kún

nyelvemlék a 14. vagy 15. században feljegyzett és 18. századi átiratban ránkmaradt kún-nyelvű Miatyánk.

Ennyit a pogányságról. De vajjon nem élt-e a magyarságban legalább a keleti rokonság tudata? Vajjon nem érezték-e a testvériséget, ha érdekellentét el is választotta a rokon népeket? Erre vonatkozólag ne felejtjük el, hogy a tudományos vélemények még ma is eltérők arra nézve, hogy a magyarok egyáltalán hoztak-e magukkal hún mondákat, vagy pedig az tisztán az itt talált népek és tudós krónikaírók hagyománya. Amikor pedig a hún leszármazás gondolata Kézai krónikája óta érvényesül, az a hún-magyar *azonosságot* jelenti. Kézainak esze ágában sem volt valami alapítandó turáni birodalomról ábrándozni, egyszerűen azt hirdette, hogy a húnok magyarok lévén, a dicső magyar nemzet már korábban is itt járt, azután mikor szerencsétlen körülmények folytán kiszorult, újra visszaszerezte régi hazáját. Az ő hite tehát az azonosság, nem a rokonság, a magyarság fényét hirdeti; hogy naiv módon, arról ő nem tehet, neki még nem álltak rendelkezésére tudományos kritikai módszerek. Ha IV. Béla fejében esetleg meg is fordult volna egy pillanatig komolyan a tatárszövetség gondolata, mint végső eszköz a nemzet megmentésére, azt körülbelül úgy kell felfognunk, mint hűbér-ajánlatát, amikor segítség fejében országát a német császárnak ajánlotta fel.

Julián barát, ki az őshazában maradt magyarságot kereste fel, szintén nem kerülhette el, hogy a turanisták a maguk képére ne formálják. Pedig ő nem turáni rokonokat keresett a messze keleten, hanem *magyarokat*. Az utazás eredményeiről a pápához írt beszámolóiból világosan kitűnik, mi volt útjuk indítéka. Azt olvassuk itt ugyanis, hogy a Gesta Ungarorum, a magyar krónika, fenntartotta annak a tudatát, hogy a magyarok egy része az őshazában visszamaradt, van tehát valahol egy másik Nagymagyarország. Az evangélium világosságát akarták megvinni ezek a dominikánus szerzetesek a távolbaszakadt magyaroknak, ami a középkor mély vallásosságából teljesen érthető. A többi «turáni» nép országán átutaztak ugyan, de ezekben seholse kerestek testvért, teljes anakronizmus tehát Juliánban mást keresni, mint amit itt elmítettünk. A *magyar magyarnak* érezte magát és *nem árszainak*, a délkelet európai magyar nagyhatalomnak nem is volt szüksége arra, hogy primitív, pogány, lóhúsevő rokonoknál kopogtasson támogatásért, hanem ifjú erejének hatalmát kiterjesztette minden szomszédos népre, tekintet nélkül arra, hogy az szláv, vagy turáni volt-e.

Köztudomású, hogy a törökökkel vívott élet-halál harcok idejében alakul ki véglegesen nemzetünk szerepe, mint a kereszténység védőpajzsa. De vajjon az erdélyi magyarság, a törökkel szövetségben küzdő kurucok nem a turáni testvért látták-e a törökben a német császárság elnyomó törekvéseivel szemben? Még a történetirodalomban is helyet kapott ez a felfogás, kiindulva abból, hogy sokszor milyen barátságos viszony fejlődött ki egyes törökök és magyarok közt.

Ne felejtjük el azonban, hogy a török-, illetve németpárti magyarság kettészakadására nem az vezetett, hogy a keleti magyar jó-magyar, turáni magyar volt, a nyugati pedig elnémetesedett rossz-magyar, hanem arról van szó, hogy nemzetünk a két nagy világbirodalom közt őrlődve, úgy próbált magán segíteni, ahogy lehetett, akkor se alakult volna sokkal másként a helyzet, ha bármely más két világhatalom ellentétes érdekei ütköztek volna össze rajtunk keresztül. Testvériségről pedig bajos beszélni, ha ismerjük azt a határtalan megvetést, amelyet a mohamedán törökség érzett a keresztény magyarsággal szemben és azt a gyűlöletet, amellyel a magyarság ezt viszonozta. A kultúra és világnézet különbsége kiegyenlíthetetlen volt. Különbözik pedig gondoljuk meg, hogy a nálunk szereplő törökségnek nem sok köze volt Turánhoz. Nemcsak azért, mert az ozmán törökség igen távoli rokonságban van velünk, hanem mert fajilag egészen más népekből került ki a Magyarországon szerepet vitt törökség. A janicsárok a keresztény népek gyermektizedéből kerültek ki, a magyarországi pasák pedig igen

gyakran renegát délszlávok voltak, akik hitet és kultúrát tudtak cserélni, de vért és fajt nem. Amennyiben tehát idővel bizonyos török-szimpatia alakul ki nálunk, az nem a vér szava, hanem annak következménye, hogy a bujdosó kurucoknak menedéket adtak politikai okokból. Főként a 19. század második felében nő meg a rokonszenv, mikor Törökország a szabadságharc emigránsainak, elsősorban Kossuthnak bebocsátást adott. Mindennek csak az újabb köztudat adott turáni színezetet és a közös eredet köntösét.

A turánizmus egészen más indítóokokból sarjadt ki. Még nagy lépés kellett ahhoz, hogy a magyar mondavilág színes romantiákja egy merész szellemi szaltómortáléval politikai szemléletté alakuljon át és Ázsia felé fordítsa szemét. Mert bár a jezsuita iskoladramák szerzői époly szívesen fordulnak témáért a hún-magyar mondanok felé, mint a romanticizmus költői, de mindezek a költői elképzelések megmaradtak magyaroknak és megmaradtak *költői* képeknek. De már a 18. század legvégén kezdenek feltűnni azok a hatóerők, melyek megfelelő talajra találva, majdan akaratlan okozói lesznek a turánizmus kialakításának. *Dugonics* András irodalmi munkáira gondolunk itt, az akaratlan okozó pedig a tudományok, elsősorban a nyelvtudomány fejlődése. Sajnovics felfedezése ugyanis a magyar-lapp nyelvrokonságról és a magyar őstörténetkutatás kezdetei valóságos revelációként hatnak a lelkes regényíróra, az a tudat, hogy a testvértelen magyarságnak mégis csak vannak valamilyen rokonai, valami gyermeki elragadtatásba ringatja őt. Csakhogy *Dugonics* is tulajdonképpen megmarad a régi hagyományok közt, elsősorban magyarokat keres és vél találni a régi hódító nomádok közt, Nagyon jellemző e tekintetben «Etelká»-ja. Mint itt megtanuljuk, a húnok magyarok voltak, mint nevük is bizonyítja, a név ugyanis onnan származik, hogy «Atila Hazája-beli Vitézeit édes Honnyainak nevezte» (hon = haza). Nem kevésbé fejlett tudományos módszerekkel tanít meg minket arra is, hogy a törökök is magyarok voltak valamikor, csak hogy mikor arabokkal keveredtek és mohamedán hitre tért egy részük, másik részük pedig megkeresztelkedett, attól kezdve szűnt meg köztük az érintkezés, sőt «magok között veszekedtek is». Szinte úgy hat ránk olvasás közben, mintha egy mai szélsőges turánista röpiratot olvasnánk és mégis mennyire más, mennyire kezdő foka még annak.

* * *

Látjuk tehát, hogy a turánizmus nem valami ősi tradíció, történelmi előzményei nincsenek. Mi vezetett tehát akkor a kialakulására? A levegőből nem csöppenhetett le. A turánizmus a *tudomány dilettantizálásának* a következménye. A tudomány eredményeinek népszerű, de egyúttal hibás felhasználása *érzelmi* alapon. Amint Sajnovics kutatása hatott *Dugonics*-ra, úgy zavarta meg a XX. század elején a tisztárlást a nyelvészeti kutatások eredményeinek a köztudatba való bejutása, kellő kritika nélkül. A XIX. század nagy tudományos fellendülése óriási mértékben kifejlesztette az összehasonlító nyelvtudományt és ennek alapján levezette a nyelvek rokonságát. Amint ezek az eredmények irányítás és rendszer nélkül kezdtek átszivárogni a köztudatba, már csak egy lépés kellett ahhoz, hogy a tudományos feltevéseket össze-zavarják egészen más fogalmakkal, a nyelvet a fajjal és kultúrával és átugorva a ráció szigorú korlátain, a tudományos eredményeket megokolatlanul politikai, főként pedig érzelmi térre tolják át. A gondolatmenet ez lehetett: a tudomány megállapította a nyelvrokonságot egyes népek közt — nevezzük ezeket turáni népeknek —, tehát ezek a népek közös eredetűek, tehát a lelki alkatuk is közös. (Világnezetet ez a kor nem szívesen ismert el, hiszen az csak felekezeti surlódás és maradiság.) A kulturális különbség nem baj. A műveletlen népek hiányait majd helyreépítjük, a másfajta kultúrákat pedig a magunk képére formáljuk, mi, a hatalmas, húszmillió lakosú

magyar birodalom, Európa szívében, mi leszünk az összekötő kapocs kelet és nyugat közt. Ha pedig a kínaiak és japánok nem hajlandók a mi ruháinkat magukra aggatni, se pedig a mélyebb értelemben vett európai kultúrának behódolni, az nem tesz semmit, lehetünk mi attól még nagyon jó testvérek. Később e felfogás végső elfajulása már arra vezetett, hogy nem is annyira azt kívánták, hogy mi emeljük fel magunkhoz a turáni testvért, hanem mi magunk fordítsunk hátat Európának és váljunk ázsiai néppé. A turáni rokonság gondolatát ránk nézve igen hasznosnak találták annak hirdetői, vagy legalább igen tetszetősnek. Ha tehát hasznos, miért ne lenne igaz? A reális látásról a háború előtti kor már régen elszokott. Ha pedig azok a népek rokonok, melyekről a nyelvtudomány kimutatta a kapcsolatot, miért ne lennének rokonok azok a népek, melyeknek eredetéről úgyszólván semmi bizonyosat nem tudunk (sumirok, etruszkok), de amelyek már igen korán nagyon magas kultúrát fejlesztettek ki? Miért ne lennének turániak? Tehát — turániak.

Mellesleg megjegyezve ezen kevésbé alapos, de hazafias apostolok nemzeti önértését egyáltalán nem bántotta az a tudat, hogy ha már 8000 évvel ezelőtt olyan magas kultúrfokon álltak egyes turáni népek (sumirok), milyen súlyos dekadencia, érthetetlen hanyatlás nemzetünkre nézve, hogy a sumir kultúrához viszonyítva bizony mégis csak barbár lovasokként érkezett évezredek mulva mai hazájába. Még ha sok tekintetben magas is volt a magyar kultúra (művészeti téren, hadi téren) a honfoglalás korában, hol van ez a sumirokétól? Vagy talán mi voltunk a legtehetségtelegebbek a rendkívül tehetséges turáni népek nagy családjában?

Ilyen szellemi háttérben alakult meg a *Turáni Társaság* 1910-ben. Innen szokták számítani a turáni gondolat érvényesülését. Természetesen távolról sem állítjuk, hogy a társaság tagjai mind a főntemlített gondolatmenet útján jutottak el a turanizmus eszméjéhez, hiszen a tagok közt európai hírvé szaktudósok voltak és vannak, akik azonban a turanizmus gondolatától magától igen távol vannak és az egyesületben nem láttak mást, mint alkalmat a magyar őstörténet, a keleti népek történetének és néprajzának megismerésére. Ez természetes is, hiszen a németeknek is volt már akkor Ázsia-kutató intézetük. Kétszeresen érthető tehát, hogy a figyelem nálunk is az ázsiai népek felé fordult, tekintve, hogy a magyarság török ága kétségtelenül az ázsiai kultúrkörből szakadt ki, tehát ősi műveltségünk megismeréséhez visz közelebb a keleti népek tanulmányozása, ezen a téren különben is — hála tudós kutatóink fáradozásainak — a magyar tudomány igen előrehaladt állapotban van. Nem is juthat eszébe senkinek komolyan, hogy tagadja az egységes szarmáciai, vagy ha úgy tetszik turáni kultúrkör létezését, melynek a magyarok is valamikor tagjai voltak. Csakhogy ezt a kultúrkört reális keretek közé kell szorítanunk, tehát japánokat és kínaiakat éppen úgy nem lehet ez alá a kalap alá foglalni, mint a finneket, vagy eszteket. Nemzetünk pedig ezer éve kiszakadt belőle és fajilag, kulturális és világnézeti téren olyan homlokegyenest ellenkező néppé alakult, melyben még a nyomait is csak élénk fantáziával lehet felfedezni a régi hagyományoknak, egyszóval keresztény, európai nemzetté fejlődött.

A hiba gyökere abban van, hogy a társaság zömét nem szaktudósok alkották, vagy pedig olyanok, akik más téren lehettek igen kiváló férfiak, de a történelem és néprajz terén műkedvelők voltak. Így tehát a társaság működésében részt vett szaktudósok abban hibáztak, hogy nevükkel olyan fémmjelzést adtak egy sokszor tudománytalan, sőt komolytalan elveket valló egyesületnek, amelyet az meg nem érdemelt. Még kétesebbé tette az egész társaság értékét az, hogy sokan politikai színezetet vittek bele — bár ezt a társaság eredeti célkitűzése kizárja a vallási és felekezeti kérdésekkel egyetemben, csakhogy a célkitűzés fogalmazása annyira általánosságokban mozog, hogy abba mindent bele lehet magyarázni. Elég az hozzá, hogy sokan azt gondolták,

hogy a kellően még nem is tisztázott tudományos kérdésekre, sokszor csak hipotézisekre, mint szilárd alapra lehet építeni egy nemzet jövőjének nagyságát és gazdasági felemelkedését. Pedig a politikát nem vezethetik az érzelmeik, a gazdasági kapcsolatok pedig a gazdasági érdekek sajátos törvényei alapján, nem pedig elképzelt rokoni kötelek irányában épülnek ki.

A turáni gondolat a világháborúig semmi jelentősebb szerepet nem játszott. A lappangó gondolatoknak a háború szerencsétlen befejezése és a trianoni béke égbekiáltó igazságtalansága adott nagy lökést. A nemzet végső elkeseredésében a hálátlan nyugat iránt elvesztette józan ítélőképességét és még az intelligens osztályokban is valami keserű és pogány turáni ábrándozás hódított tért rövid időre: mi közünk nekünk Nyugathoz, ahonnan mindig csak rosszat kapunk? (Az elkeseredett ember mindjárt általánosít). Kelet a mi igazi hazánk, forduljunk keleti testvéreink felé. Sőt sokakban valami önmarcangoló bosszú fejlődött ki: inkább pusztuljunk el mi is, ha kell, de pusztuljon el Nyugat is; vagy optimistább hangnemben: ha a Kelet napja fölkel, testvéreink segítségével bosszút állunk és megsemmisítjük a hálátlan európai nemzeteket. Különösen az ekorbeli költészet adott hangot ezeknek a romantikus érzéseknek, sőt mondjuk ki őszintén, pogány átkozódásoknak.

A sorsunk ezredévi szenvedés,
Nemes fajunk szüntelen üldözött.

— — — — —
S így vesztik el az ősi nemzetet !
— — — — —

Ha százszor végzet, én elébe vágok ;
Gyujtsuk fel inkább az egész világot !
Nyergeljete ! . . . Nyeregbe magyarok !
— — — — —

S ne kíméljétek ádáz nyugatot ! . . .

(Kozma Andor: A táltos álma, 1920.)

A turáni eszme lassanként a gondolatok tisztulásával lecsillapodott volna és ma nem jelentene komolyabb veszedelmet, ha az új faji-nacionalizmusnak életre kelése és megerősödése Európaszerte, nálunk is nem keltette volna új életre a turáni gondolatot, persze elsősorban a félművelt kispolgári elemekben. Elsősorban a németországi nemzeti-szocialista mentalitás terjedése, az ottani Wotan-kultusz és az egész fajimádathoz fűződő kispolgári ideológia hatása letagadhatatlan. Helyenként szinte filológiai szövegkritikával ki lehetne mutatni az alapgondolatok egyezését, sokszor átvételeit. Mivel e ferde gondolatok európai mozgalom módjára nálunk is mind jobban kezdtek terjedni, kötelessége a történeti kultúrával rendelkező intellektuális rétegnek e gondolatokat megbélyegezni, magától távol tartani és minden erővel küzdeni érvényesülése ellen.

* * *

A következőkben fő vonásaiban végigtekintjük a turanista eszmekör széles skáláját. Tudnunk kell ugyanis azt, hogy a legtávolabbról se lehet szó valami egységes turáni ideológiáról, minden árnyalatot meg lehet benne találni a tudományos félrelepésektől egészen a fehérló-áldozásig.

Az első fokozat az, mikor túlzott nemzeti büszkeségből és *elfogultságból* az ősmagyaroknak és velük együtt minden turáni népnek a valónál nagyobb jelentőséget tulajdonítanak. Itt említhetjük meg Darkó Jenő munkáját az Ősmagyar hadművészet-ről. A tudós szerző ezen munkájában nagy forrásanyag alapján foglalja össze az ősmagyarok hadi technikáját, sajnos, ugyanezen munkájában olyan kérdésekre is kitér,

melyekkel nem foglalkozott elég behatóan, így történik, hogy kellő alap nélkül a hűbéri-ség és lovagság speciálisan nyugateurópai intézményét, egy szorosan földhöz kötött és megtelepült társadalom intézményeit a turáni népek, köztük a magyarok hatására vezeti vissza. Ha ez valóság, nem tudjuk megérteni, miért alakult ki a hűbéri-ség és lovagság leghamarabb és legkövetkezetesebben Franciaországban, mely legtávolabbról érintkezett a turáni népekkel és legutóljára és legfejletlenebb módjában éppen nálunk.

A következő fokozat az, amikor *dilettánsokat* ihlet meg a vágy, hogy a nemzet dicsőségét emeljék a tudomány eszközeivel, csakhogy ezeket az eszközöket nem tudják használni éppen a módszeres képzettség hiányában. Ide kell számítanunk Zajti Ferenc működését, aki jobb ügyhöz méltó fáradozásokkal, de Jókaihoz illő fantáziával keresi a magyarok maradványait Indiában, csak éppen a legfontosabb, a nyelvészeti föl-készültség hiányzik belőle. Szerinte «a bekapcsolódás India történelmébe és kultúrájába a magyar nép lelki megújódását jelenti. Öntudatot és bizalmat önt a jövő küzdel-meibe, amelyből Magyarországnak győzedelmes harcokként kell kikerülnie». (Kapcsolataink Indiával, 9. l.)

Horváth Istvánnak is akadt késő utóda szentmártoni Darnay Kajetán személyé-ben, aki Ősnyomok című munkájában a nyelvek közös eredetét, különösen pedig a magyar és általában turáni nyelvek ősi voltát hangoztatja. Meggyőző bizonyításaiból kettőt közlünk. «A szekér a szék-ből képződött, vagyis üllőhely. A szekér tartozéka a szekerce (kis fejsze, balta), enélkül régebben el sem indították; ősi eredetét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a latinok a fejszét szekurec [?] néven ismerik». «A ma-gyarok testvérmemzetsége volt a Turi, ők együtt dolgoztak, ezek után neveztek el azt a műveletet, mellyel a hegyekből a vasércet kitűrték, tehát a bányászatnak ősi neve túrás volt, ennek a török nyelvben is megvan a nyoma. Azt tehát külön szóvá tenni már felesleges, hogy Európa első bányászai ezen vas- és bronzkort meghonosító turáni népcsaládok voltak».

A dilettáns tudomány után a következő fokozat a turanizmus fejlődésében, mint már említettük, a *politikai légvárépítés*. Nem árt egy ilyen értekezéssel is megismerked-nünk. Hajnóczy Sándor Turáni világpolitika című, múlt évben megjelent röpiratáról van szó. Először is fölveti a kérdést: lehetséges-e egyetemes ural-altáji (turáni) világ-politika. A felelettel könnyen készen van: «Kimutatható, hogy a földkerekség egyet-len faja sem áll oly határozottan körvonalazható egységes céllal szemben, mint az ural-altáji fajok egyetemessége. E cél röviden ez: egyetemes fölzsabadulási törekvés a teuton-mediterrán, tehát hosszúfejű emberfajta közvetlen hatalma, vagy a művelő-dési körükbe vonzódott másfajta embertömegek lelki, művelődésbeli és politikai hatalma és befolyása alól». Az ősi ellenség Oroszország, melyet öv módjára fognak körül az «ural-altáji nemzetek». «Ez öv nyugati bástyája a magyarság, a harapófogó északi és északkeleti szára a finn, észt, az elszlávósodott ugor alapvérségű lengyel, a csuvas, cseremis, osztják, vogul, zürjén néplánc, déli és délkeleti szára a bolgár, török, tatár, kirgiz, turkomán, burjét, őzbek, kalmük, keleti bástyája a mongol, tun-guz, japán és kínai néptömeg». «Egyetlen ősi ellenség van, az orosz, ennek jármát kell lerázni. Milyen egyszerű megoldása bonyolult külpolitikai helyzetünknek! «A Szár-mátalföld, Dunavölgye és a Balkán politikája egyetlen hatalmi gondolat három had-színtere, amelynek visszahódítása csak a hun, avar és ősmagyar példa szerint és csak vértestvéreinkkel egyetemben valósulhat meg, mert dunavölgyi politikát csak úgy folytathatunk, ha egyidőben a Szármát- és Balkán-politikát is üzzük, ezt a hármat pedig csak a többi ural-altáji fajtestvérünkkel tudjuk folytatni, amire Attila 1500 évvel ezelőtt már példát adott, aki a legelső, de egyszersmind utolsó és így egyetlen egyetemes turáni fejedelem volt». [A szerzőnek figyelmébe ajánljuk Alföldi professzor

kitűnő tanulmányát Attiláról (Menschen, die Geschichte machten), melyből kitűnik, milyen fontos szerepük volt a nagy hun uralkodó birodalmában éppen a germán népeknek.] «Életünk fölött a mostmár többszáz milliónyi fajtestvér szunnyadó őseréje és a magunk életéreje őrködik». Jellemző példája e mondat annak az optimista csodavárásnak és másokban bizakodásnak, mely általában a turáni politika híveit betölti. — «A magyarság ama híd középső pillére, amelynek egyik ága a finn és észti, a másik ága a török-tatár-kirgiz fajra támaszkodik. Röviden : minden lelki adottság megvan ahhoz, hogy megmozdítsa legyünk oly hatalmas népi mozgalomnak, amely mindeddig páratlan lenne a világtörténelem eseményei közt. Mi adnók a szellemi főirányítást és a hiányzó eleven erőt a törökből, japánból merítenők». [Föltéve, hogy a 70 millió japán világhatalom egészen eredeti kultúrájával alig várja, hogy mi szellemi vezetésünk alá vegyük őt és teljes katonai erejét rendelkezésünkre bocsássa.]

Még inkább álmokképeket kerget berei Nagy Elek, mikor körvonalazza a «pánturanizmus» végső célját. Magyarország számára ugyanis a következő területeket kell visszaszerezni ily módon : «Fiúmét, Horvátországot, Boszniát, Hercegovinát és Dalmáciát, mivel itt évezredes hun, avar, magyar, török uralom feltétlenül nagymérvű vérkeveredést idézett elő. Szerbia felosztandó Magyarország, Törökország, Bulgária és Görögország között . . . Oláhország felosztandó Magyarország, újonnan létesítendő Ukrajna és Bulgária között oly módon, hogy a magyar határ újra a Fekete-tengerig terjedjen. Kimondottan rumán faj e területen nincs, mert a népnek alapeleme turáni eredetre vezethető vissza, így géták, jazigok, hunnok, avarok, bolgárok, kúnok, besenyők, magyarok, törökök és tatárok keveréke, kevés szláv elemmel. A néptörödékek közé az oláhság jóval később, mint pásztornép szivárgott be. Ezek szerint Rumániának nincs létjogosultsága önálló állami életre, hanem Magyarország kebelén belül kell visszatérjen a turáni közösségbe a magyar nyelv felvételével.» Ugyancsak meg kell szerezniük Bukovinát, Galiciát, Sziléziát ; Ausztriát pedig Olaszország és Magyarország közt fel kell osztani. Talán nem kell folytatnunk az idézeteket ezen «reálpolitika» köréből. (A magyar társadalom turanizálása 89—90. l.)

A turáni eszme egy speciális *turanai történet szemlélet*en nyugszik, nem árt tehát néhány idézetben átfutnunk, hogyan képzei el egy szélsőséges turanista a magyar történelmet. Az idézetek önmaguk kritikáját megadják : «Jóslásban figyelmeztették a táltosok a honszerzőt (Árpádot), hogy birodalma tehetetlen nyomorék lesz, közel egy évezredig, miután idegeneket engedett udvarába». Az idegenek «német gyermeket csempészték udvarába», ez t. i. Zsolt, így tehát az egész Árpádház nem is volt magyar. Zsolt leszármazója «Vaik már leteszi ősei szent magyar nevét is, Stephanus lesz . . . idegen feleséget vesz, a magyar vér tisztaságát megkeveri». [A szerző itt már úgy látja, megfélemedezett róla, hogy az előbb Zsolt még német gyerek volt.] «A magyarság életösztrónétól hajtva, Koppánynak, a tar Zerindének, kinek szent neve legyen mindörökké dicső és áldott, a vezérlete alatt fellázad István ellen». «IV. Bélához Batu tatár khán követeket küld, hogy mint testvérnépek kössenek szövetséget s ők mérhetetlen hatalmukkal megsegítik az Európában szorongó rokont, a magyart. Az idegen szellem fegyházába zárt IV. Béla válaszul a tatár követeket a tihanyi tóba fullasztja. Mire a tatárok a hűtlen, fajtagadó, fájáru rossz testvérek országát, mint idegenek puha fészket s a magyarok fegyházát feldúlják s a magyarokat sorsukra hagyva visszamennek Ázsiába». A török «a mi jó örök testvérünk». Stb. (Szépvízi Balás Béla : Megjósolt történelmünk.)

E pamflet minden sora a magyar történelem megtagadása. Ezer év dicsőséges és heroikus küzdelmekkel telt korszakát, a magyar történelem minden nagyságát föláldozza egy elgondolt ábrándkép, egy elképzelt őstörténet és egy soha meg nem valószínű jövő fejében. Minden magyar ember, akiben él nemzete történelme, csak fölhábo-

rodással utasíthatja vissza. Másik jellemzője ennek a felfogásnak, hogy vad gyűlölettel fordul a kereszténység, elsősorban a katolicizmus ellen. E kis röpirat nem érdemelné meg, hogy egyáltalán megemlékezzünk róla, csak azért voltunk kénytelenek vele, mert e mentalitás — egyelőre általában még sokkal enyhébben, de néha hasonló formában is — ma is minduntalan fölmerül és mint minden szélsőséges áramlat, egyes állításai könnyen beszivároghatnak a köztudatba, ha idejekorán nem foglalunk ellene állást.

Az előbbi idézetek után azt gondolnánk talán, hogy tovább már nem fokozódhat a turanisták szélsősége. De nem így van, ma már a *vallásalapításnál* tartanak. Ennek szükségességét így okolják meg: «Magyarországra nem a klerus keresztényi jelszavától csöpögő politika kell, mert ez az egyház és a saját érdekei előmozdítását célozza. A hazafiúi szólam csak máz s arravaló, hogy az idegenek az egyház hátán a nemzet nyakába magokat feltornázzák — s ezt ildomos formák között a nemzeti színre festett egyházi lepel alatt hajtják végre. Így kerülnek ezek az idegenek még jó hazafi hírébe is. Ennek a siralmas állapotnak egyik újabb hajtása a «actio catholica» (katolikus akció). Mit is jelent ez tulajdonképpen? Semmi mást, mint katolikus összefogást, egymásnak támogatását politikai okokból, ha «használható» katolikusokról van szó; felekezeti ellentétek kielezését a nemzet rovására; bigottságot mimelő svábok érvényesülését a magyarság rovására». Tehát az egyház a nemzet ellensége. Különb is «a vallás összes eleme emberi alkotás, csak legfeljebb, ha elvonatkoztatva fogjuk fel, találjuk meg az isteni akaratot abban, hogy egyes embereket alkalmassá tesz arra, hogy e magasztos eszméket kifejezze . . . Krisztus sem Isten, sem félisten». «Krisztus faji származásának megfelelően zsidó elemekkel és példákkal telítette az általa létrehozott hitelveket». «A kereszténység által minden feltétel nélkül elfogadott szentírás semmi más, mint a zsidóság nemzeti vallásának frott emléke». Tehát «összhangba kell hozni a lelki életet a faji jellegünkkel, mert különben úgy a lelki, mint a faji életünk meddő ellentmondások, kételyek sötétjében való tapogatózás. Legbiztosabb bázis a lelkünk, vérünk, ami Istentől ered s így ezekből kell kiindulnunk, ha az isteni akarral, a természet törvényével összhangba akarjuk hozni gyarló cselekedeteinket». Mindebből az következik, hogy nemzeti vallást kell alapítani. (Berei Nagy Elek id. m. 38—57. l.)

Az ember szinte azt hiszi, mikor e sorokat olvassa, hogy Rosenbergnek *Der Mythos der XX. Jahrhundert* című munkája van előtte, vagy valami más Wotan-kultuszt propagáló irat, csak magyarra fordítva, magyaros sujtásokkal beborítva. Ez a végső fázis a turanizmus dekadenciájában, itt már nem politikai ábrándozásokról, nem a magyar történelem megtagadásáról van szó, hanem a magyar lélek megtagadásáról.

Gyöngének érezzük magunkat arra, hogy a szélsőségek ilyen áradatában meg tudjuk mutatni a biztos és nem süppedékes utat. De fölösleges is. A modern Magyarország szellemóriása megadta már rá a feleletet utólérhetetlen szépséggel: «A magyarságnak a kereszténység éppen olyan eleme, mint a nemzetiség . . . Vér és lélek együvé való — s amint nem szabad a nemzetnek vérét lecsapolni, úgy tilos a lelkét kioltani . . . Sem a vérét, sem a lelkét! S ezt szeretném valamennyi keresztény s keresztény atyámfiaiak fülébe harsogni. Értsék meg, hogy mit akarunk, mikor sem a vért, sem a lelket magunktól eldisputálni nem engedjük». (Prohászka: *Mi, magyarság és kereszténység*. Összegyűjtött munkái, XXII, k. 215. l.)